

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาไตดำ

บ้านแจ่งสะหว่าง เมืองนาซายทอง แขวงท่าแพงนะคอนเวียงจันทน์

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Social and Cultural Change in Tai Dam Community,
Ban Chengsavang, Naxaythong District,
Vientiane Municipality, Lao People's Democratic Republic

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (Somsak Srisontisuk)*

บุญพา มิลินทสูต (Boonpa Milindsuta)**

หุ่มพันธ์ ลัคตะนะวง (Houmphanh Rattanavong)***

สีสมพอน สุขะวงสา (Sisomphone Soukhavongsa)***

สื้อย สิทธิอุดม (Soui Siriodom)****

บทคัดย่อ

การศึกษาประวัติความเป็นมา ลักษณะ ปัจจัย และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาไตดำ บ้านแจ่งสะหว่าง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในชุมชน 12 เดือน โดยใช้เทคนิคการสะท้อนกลับข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านแจ่งสะหว่างเป็นชาวไตดำ มีภูมิลำเนาตั้งเดิมในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ได้อพยพมาอยู่ในบ้านนี้เมื่อ ค.ศ. 1984 มี 61 ครัวเรือน การแต่งงาน ในอดีตเจ้าบ่าวต้องไปทำงานที่บ้านเจ้าสาวอย่างมาก 5 ปี จึงจะพาเจ้าสาวกลับมาเลี้ยงย่า ลูกชายที่เลี้ยงพ่อแม่จะได้รับมรดกมากกว่าคนอื่น และเป็นผู้สืบสกุลพ่อแม่ด้วย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ จะเปลี่ยนแปลงมากกว่าด้านอื่น ๆ ส่วนด้านศาสนาและความเชื่อเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สื่อสารมวลชน นิเวศวิทยา และบุคลิกภาพ มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนผลกระทบได้แก่ การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ การเชื่อฟังผู้อาวุโสอย่างเคร่งครัด และปัญหาสังคมมีน้อย

Abstract

The study of the development, characteristics, factors, and impacts of social and cultural change in Tai Dam Community was a qualitative research for 12 months. Reflection technique was applied in order to make sure the validity and reliability of data. Results are found that villagers are Tai Dam, Muang Khum, Xiang Khoang province was their home town. They migrated to settle in this village in 1984. There are 61 households. In the past the groom had to work before marriage in his bride's home for 5 years. Then he would take his bride back to his home following the patrilocal pattern. The son who looks after his parents will receive heirship, and with worship his ancestors. Social and cultural change in the economic system is greater than other systems. The religion system is slowly changing. Factors of infrastructure, cultural diffusion, mass communication, ecology and personality are related to social and cultural change, respectively. The impacts are material modernization, development of quality of life, strong respectfulness of the elderly, and fewer social problems.

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนไตดำ

Keyword : Social and cultural change; Tai Dam Community

* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ผู้อำนวยการส่วนไทยนิทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

*** นักวิชาการ สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

**** ผู้ทรงคุณวุฒิบ้านแจ่งสะหว่าง เมืองนาซายทอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บทนำ

ชนเผ่าไตหรือกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไตมิใช่เพียงมีแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่มีชนเผ่าไตในหลาย ๆ ประเทศของทวีปเอเชีย เมื่อชนเผ่าไตมีถิ่นที่อยู่แตกต่างกันตามสภาพนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในประเทศต่าง ๆ จึงเรียกชื่อชนเผ่าไตแตกต่างกัน เช่น ชนเผ่าไตที่อยู่ประเทศพม่ามี ไตลื้อ ไตใหญ่ ไตชิน ฯลฯ ชนเผ่าไตที่อยู่ลาวมี ไตลาว ไตพวน ไตญ้อ ไตโย้ย ไตดำ ผู้ไต ฯลฯ ชนเผ่าไตที่อยู่ประเทศจีนมี ไตลื้อ ไตจ้วง ไตนง ฯลฯ และชนเผ่าไตที่อยู่เวียดนามมี ไตดำ และไตขาว เป็นต้น

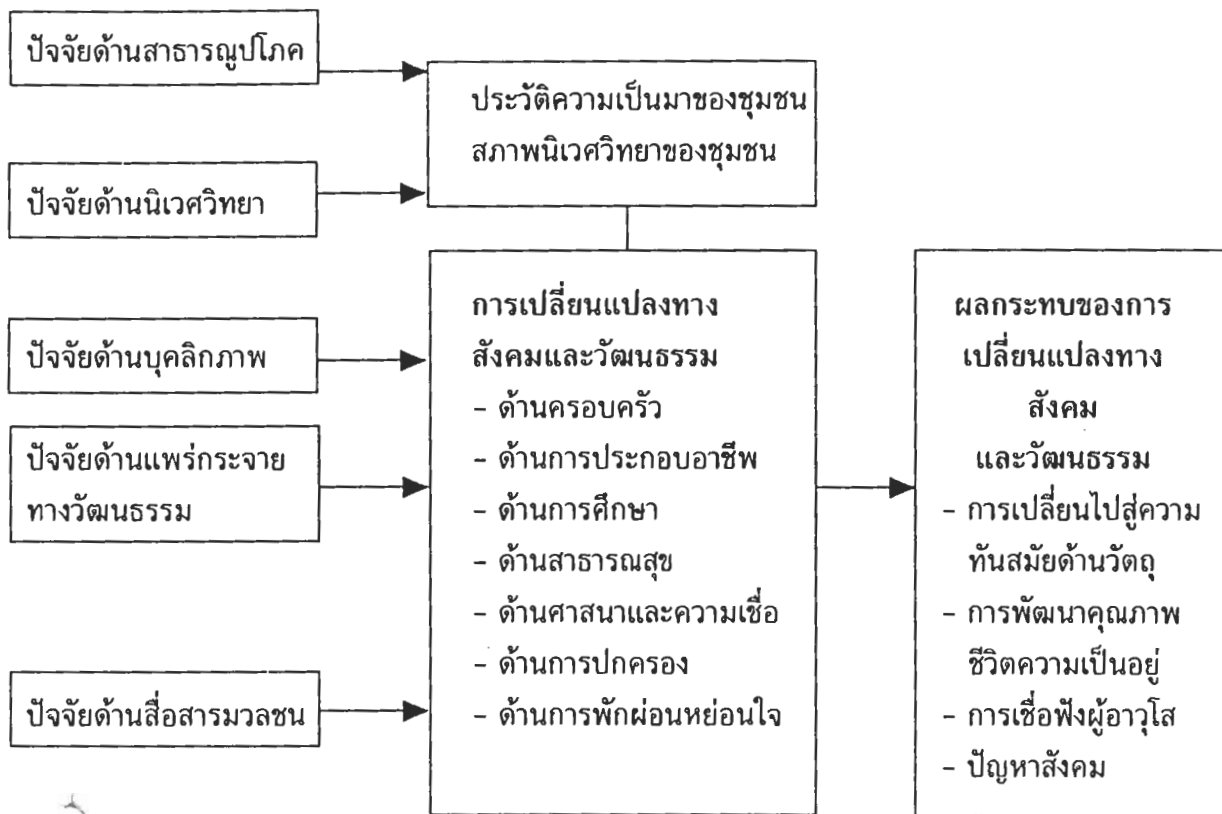
สำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีชนเผ่าไตที่ได้อพยพจากประเทศลาวมาตั้งหลักแหล่งเป็นเวลานานนับร้อยปีมาแล้ว เช่น ลาว ลาวพวน ไตดำ ญ้อ ผู้ไท และโย้ย เป็นต้น (สมศักดิ์, 2536, 2542) ชนเผ่าดังกล่าวยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมได้อย่างเหนียวแน่น และสามารถปรับตัวอย่างเหมาะสมในกระแสโลกาภิวัตน์ของสังคมไทยในปัจจุบัน ในขณะที่ชนเผ่าไตที่อยู่ประเทศลาวยังคงรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนได้เป็นอย่างมาก ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะในแขวงคำม่วนเวียงจันทน์ มีชนเผ่าไตกลุ่มต่างๆ ได้ย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนจำนวนมาก ซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมได้อย่างเหนียวแน่น ชนเผ่าไตดำเป็นชนเผ่ากลุ่มหนึ่งที่ได้อพยพจากประเทศลาวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัด

เพชรบุรีและจังหวัดเลย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 3 โดยชนเผ่านี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษาชนเผ่าไตดำในประเทศลาวย่อมจะได้ทราบประวัติศาสตร์อันยาวนานของการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าไตดำจนถึงประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนทราบลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในยุคหนึ่ง ๆ อีกด้วย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพนิเวศวิทยา ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาไตดำ บ้านแจ้สะหว่าง เมืองนาชายทอง แขวงคำม่วนนะคอนเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อชุมชนดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยจะทำให้ทราบประวัติความเป็นมาและสภาพนิเวศวิทยาของชุมชนเข้าใจลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ทราบปัจจัยและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างแนวคิดและทฤษฎีใหม่ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศลาว ทั้งยังป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลของประเทศลาว ในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าไตในประเทศลาว

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัยกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาปัจจัยและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาไตดำ บ้านแจ่งสะหว่าง ดังนี้

ระเบียบวิธีการวิจัย

ลักษณะการวิจัยและระยะเวลาของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม (field research) และเป็นการศึกษาชุมชน (community study) ได้ใช้ระยะเวลาทบทวนวรรณกรรมและสำรวจจุดพื้นที่เป็นเวลา 2 เดือน เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 12 เดือน และวิเคราะห์และเขียนรายงานเป็นเวลา 4 เดือน รวมระยะเวลา 18 เดือน (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2541 - กรกฎาคม พ.ศ. 2542)

หลักเกณฑ์การเลือกชุมชน ได้แก่ เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมีความเป็นปึกแผ่น พูดภาษาเดียวกัน ทั้งชุมชน ได้อนุรักษ์วัฒนธรรมเดิมไว้เป็นอย่างมาก และให้ความร่วมมือในการวิจัย

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ให้ครอบคลุม

และครัวเรือนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และได้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และเที่ยงตรงของข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ดังนั้นประชากรในชุมชนจึงเป็นตัวอย่าง โดยได้สัมภาษณ์ตัวอย่างที่ทราบและสามารถตอบประเด็นคำถามตามเนื้อหาสาระของการวิจัยได้ เช่น นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ครู ผู้อาวุโสในชุมชน และชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในประเด็นการวิจัย

เทคนิคการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และได้ใช้ระเบียบวิธี

วิจัยเชิงปริมาณประกอบการเก็บข้อมูล ให้มีความเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) เทคนิคการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (participatory research) เป็นวิธีที่ผู้ร่วมวิจัยบางคนเป็นบุคคลในชุมชนเป้าหมาย ซึ่งเกิดและพักอาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้นักวิจัยทราบข้อมูลและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆอย่างเหมาะสมและแท้จริง ตามมิติการมององค์รวม (holistic) ของชุมชน ผู้ร่วมวิจัยได้สัมภาษณ์ทางแนวทางการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) มีการบันทึกประจำวันและถ่ายภาพเหตุการณ์สำคัญต่างๆ

2) เทคนิคการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) จะเป็นวิธีวิจัยที่คณะนักวิจัยอีกส่วนหนึ่งได้สังเกตการณ์ในระหว่างการศึกษาเนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกของชุมชน ได้มีการสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เช่น การพูดคุย สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของข้อมูล

3) เทคนิคการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นวิธีการที่คณะนักวิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่างๆ โดยตรง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆอย่างใกล้ชิด เฉลี่ย 2 เดือนต่อครั้ง ครั้งละ 2 วันในชุมชน ได้ซักถามและวิเคราะห์เนื้อหาสาระตามแนวทางการสัมภาษณ์ (interview guide) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆที่ได้กำหนดไว้ตามแนวทางการสัมภาษณ์

4) การสำรวจโดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีนักวิจัยที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นผู้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนเป้าหมาย

5) เทคนิคการสะท้อนกลับข้อมูล (reflection technique) เป็นวิธีที่ชาวบ้านในชุมชนเป้าหมายสามารถตรวจสอบรายงานการวิจัย เมื่อเขียนรายงานการวิจัยฉบับร่างแล้วได้นำไปเสนอผลงานวิจัยต่อที่ประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เสนอแนะเพิ่มเติมข้อมูลและ

สะท้อนกลับจากชาวบ้าน (reflection) ซึ่งชาวบ้านได้รับความรู้ มีความเข้าใจ และมีการนำไปใช้ประโยชน์จากการรับทราบจากผลงานวิจัยครั้งนี้ หลังจากนั้นคณะนักวิจัยได้นำไปปรับปรุงเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป (สมศักดิ์ และปรีชา, 2539; สมศักดิ์ และคณะ, 2541)

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพนิเวศวิทยา

ชาวบ้านบ้านแจ้สะหวาดเป็นชาวไตดำ มีภูมิลาเนาตั้งเดิมในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ได้อพยพมาตั้งบ้านแจ้สะหวาด บ้านนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน จำนวน 61 ครัวเรือน เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) บ้าน (หมู่บ้าน) นี้ตั้งอยู่ตามเส้นทางถนนเลขที่ 13 ห่างจากคำแพงนะคอนเวียงจันไปทางทิศเหนือ 28 กิโลเมตร สภาพภูมิอากาศมีสองฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูหนาว มีไฟฟ้าใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 (พ.ศ.2534)

2. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านแจ้สะหวาดนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดรองลงมาได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ตามลำดับ ส่วนด้านศาสนาและความเชื่อจะเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการปกครองและด้านครอบครัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ด้านครอบครัว

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านบ้านแจ้สะหวาด มีลักษณะแบบเดิมที่ได้ปลูกสร้างในสมัยที่อยู่เมืองคำ กล่าวคือ หลังคามุงด้วยหญ้า ใต้ถุนไว้เลี้ยงสัตว์ต่อมาได้เปลี่ยนไปจากเดิม คอกสัตว์จะอยู่ใกล้ๆกับตัวบ้าน บางครอบครัวได้สร้างบ้านเรือนที่เป็นตึก 2 ชั้น หลังคามุงสังกะสี มีอยู่ 4 ครอบครัว นอกจากนี้บางครอบครัวได้ปลูกบ้านชั้นเดียวหลังคามุงสังกะสี และยังเป็นร้านขายของชำอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมุงหลังคาด้วยหญ้าจะต้องเปลี่ยนใหม่ทุก 5 ปี จะเห็น

ได้ว่าการปลูกเรือนใหญ่ตามแบบในเมืองเริ่มมีขึ้นเมื่อ 4 ปีที่ผ่านมา เมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีนัก การที่จะมีเงินมาสร้างใหม่คงต้องใช้ระยะเวลาอีกนาน ประกอบกับหญ้าที่มุงหลังคายังสามารถหาได้ทั่วไป และชาวบ้านมีอาชีพเสริมจากการจักสานหญ้ามุงหลังคาอีกด้วย ชาวบ้านจึงนิยมบ้านเรือนแบบเดิมต่อไป

ในอดีตเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา การแต่งงานนั้นเจ้าบ่าวจะต้องไปอยู่บ้านเจ้าสาวเป็นระยะเวลาจนถึง 5 ปี จึงจะนำเจ้าสาวมาอยู่บ้านเจ้าบ่าวจนตลอดชีวิต ในปัจจุบันประเพณีนี้ไม่มีในบ้านนี้แล้ว การแบ่งมรดกนิยมให้ลูกชายที่เลี้ยงพ่อแม่ และเป็นผู้สืบสกุลผัวพ่อแม่ ด้วย มีความสัมพันธ์กับเครือญาติเป็นอย่างมาก จะนับถือตามซิงหรือตระกูล

สำหรับบทบาทของสมาชิกภายในครอบครัวสามีและภรรยา มีสิทธิเท่าเทียมกัน ร่วมกันในการทำมาหากิน มีความซื่อสัตย์ต่อกัน การปฏิบัติระหว่างพ่อแม่และลูกเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เห็นว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านครอบครัวค่อย ๆ เป็นไปอย่างช้า ๆ โดยยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีเผ่าพันธุ์ของตน

2.2 ด้านการประกอบอาชีพ

ชาวบ้านไตดำบ้านแจ่งสะหวาดมีอาชีพทำนาทำไร่ ซึ่งมีจำนวน 8 ราย ที่มีนา ชาวบ้านส่วนมากจะทำหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริม สถาบันเศรษฐกิจในบ้านแจ่งสะหวาดเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตเดิมที่อยู่เมืองคำเป็นอย่างมาก เนื่องจากสภาวะที่ชาวบ้านต้องย้ายถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจค่อนข้างฝืดเคือง ในปัจจุบันชาวบ้านมีอาชีพเสริมมากขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากการทำไร่ทำนา ซึ่งถือว่าชาวบ้านมีเนื้อที่การทำนาเป็นจำนวนน้อย ชาวบ้านมีอาชีพเสริมกันทุกหลังคาเรือน เช่น ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจะไปเกี่ยวหญ้ามาจักสานเป็นหญ้ามุงหลังคา บางคนจะสานกระบุง ตะกร้า กระติบข้าว บางคนจะไปรับจ้างในเมือง เป็นต้น ชาวบ้านแจ่งสะหวาดเกือบทุกคนมีความขยันหมั่นเพียร โดยจะเห็นได้จากบางคนที่ทำอาชีพรับราชการครู เมื่อกลับจากทำงานผู้ชายจะไปเกี่ยวหญ้า ขนไม้ ผู้หญิง

จะทอผ้า เพื่อจะได้เป็นรายได้เสริมภายในครอบครัว ส่วนลูก ๆ ก็ช่วยพ่อแม่ทำงานทุกคน

2.3 ด้านการศึกษา

การศึกษาในบ้านนี้ มีโรงเรียน 1 แห่ง สอนชั้น ป.1 และ ป.2 ภาษาที่ใช้กันในบ้านจะพูดภาษาไตดำ ในโรงเรียนเด็กจะพูดภาษาลาวเวียงจันทน์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษาค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือ ชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานเรียนต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น เมื่อลูกอายุถึง 6 ปีจะส่งลูกเข้าโรงเรียนจนจบมัธยมตอนปลาย โดยจะพยายามหาช่องทางให้ลูกของตนเรียนต่อจนถึงมหาวิทยาลัย หรือโรงเรียนอาชีพเฉพาะด้าน ชาวบ้านมีค่านิยมที่จะเห็นลูกของตนรับราชการเป็นส่วนมาก โดยจะเห็นได้จากครอบครัวของ พ่อส้อย ลิลิอุตม ได้ส่งลูกทั้งหญิงและชายไปเรียนต่อในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา เมื่อเรียนจบการศึกษาได้มีงานทำทุกคน

ดังนั้นลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านด้านการศึกษาได้พัฒนามาเรื่อย ๆ ตามศักยภาพเศรษฐกิจของครอบครัว โดยเฉพาะในปัจจุบันชาวบ้านมีค่านิยมที่จะส่งลูกหลานเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นกว่ารุ่นของพ่อแม่ และต้องการให้ลูกได้ทำงานและทำงานราชการกับรัฐบาล ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในการทำงานอย่างขยันขันแข็ง หรือหารายได้ต่าง ๆ เป็นทุนสำหรับส่งลูกหลานไปเรียนต่อในเมือง ซึ่งต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก สำหรับเอกลักษณ์ของการใช้ภาษาไตดำยังคงรักษาการใช้ภาษาพูดในบ้านแจ่งสะหวาดอย่างเคร่งครัด ส่วนภาษาที่ใช้สื่อในโรงเรียนจะเป็นภาษาลาวเวียงจันทน์

2.4 ด้านสาธารณสุข

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุขมีมากขึ้น โดยจะเห็นว่าชาวบ้านเมื่อเจ็บป่วยในปัจจุบันนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลในกำแพงนครเวียงจันทน์ เด็กเล็กจะได้รับการหยอดยาและฉีดยาป้องกันโรคภายในสมาชิกของครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามประเพณีที่เกี่ยวกับการเกิด การอยู่ไฟของแม่หลังคลอดยังมีการปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อได้

ปฏิบัติไปแล้วจะทำให้เด็กและแม่มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง ส่วนข้อห้ามลดน้อยลง

2.5 ด้านศาสนาและความเชื่อ

ชาวบ้านแจ้สะหวางมีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาผี หรือนับถือผีบรรพบุรุษที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ตั้งแต่เมื่อย้ายถิ่นจากเมืองคำจันมาตั้งรกรากที่บ้านแจ้สะหวาง กล่าวคือ การนับถือหอนผีบ้านและการเลี้ยงผีบ้าน (ท้าวพักดี ทองลอคำ) การปฏิบัติตามประเพณีการตาย พิธีศพ พิธีส่งวิญญาณของผู้ตาย การเช่นส่งเครื่องทำบุญทำทานให้พ่อแม่ที่ตายไปแล้ว การเช่นผีเฮือน การเลี้ยงปาง และพิธีกรรมแข่ง แต่ละพิธีกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านมีความศรัทธาและเคร่งครัดเป็นอย่างมาก อาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความเชื่อ แต่ประการใด การเปลี่ยนแปลงอาจจะมีในเรื่องของเครื่องใช้ที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งก็มีไม่มากนัก (ท้าวแอ เหมือนลิตทิลาด)

2.6 ด้านการปกครอง

ชาวบ้านแจ้สะหวางมีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านและของเมืองตามระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ในด้านการเลือกตั้งที่ปฏิบัติทุก ๆ 2 ปีก็คือ การเลือกตั้งนายบ้าน ซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐในการปกครองลูกบ้าน นอกจากจะมีผู้นำที่เป็นทางการแล้ว ในบ้านนี้ยังมีผู้นำที่ไม่เป็นทางการซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือหลายคน ทำให้การปกครองในบ้านแจ้สะหวางเป็นไปอย่างสงบสุข มีความปลอดภัย และพัฒนาบ้านให้เจริญขึ้นตามลำดับ (ท้าวคำฮัก หักนอลาด)

2.7 ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

ชาวบ้านแจ้สะหวางนิยมการพักผ่อนหย่อนใจในวันสึลดับ (วันแรม 15 ค่ำ) และวันสึลเพ็ญ (วันขึ้น 15 ค่ำ) โดยได้ยึดถือตามเกณฑ์ของวันสึลทางพุทธศาสนา โดยชาวบ้านจะพักผ่อนไม่ทำงานในไร่นา การละเล่นสนุกสนานมักจะปฏิบัติกันในพิธีเลี้ยงผีบ้านและพิธีกรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ชาวบ้านนิยมการดูโทรทัศน์เป็นอย่างมาก อาจจะกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านการพักผ่อนหย่อนใจจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้นได้แก่

การรับสิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะข่าวสารบันเทิงจากโทรทัศน์จะมีมากขึ้นกว่าเดิมเป็นอันมาก (ท้าวเพ็งบุน หักนอลาด)

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านแจ้สะหวาง ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ด้านแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ด้านสื่อสารมวลชน ด้านนิเวศวิทยา และด้านบุคลิกภาพตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค

นับตั้งแต่รัฐบาลลาวได้มีแผนพัฒนาประเทศเป็นต้นมา รัฐบาลลาวได้พยายามที่จะนำความเจริญต่าง ๆ เข้าไปสู่หมู่บ้านก็คือ การสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานของเศรษฐกิจที่สำคัญที่จะทำให้ชาวบ้านมีความกินดีอยู่ดีขึ้น ได้แก่ การสร้างถนนหมายเลขที่ 13 ระยะห่างจากกำแพงนะคอนเวียงจันไปทางทิศเหนือ 28 กิโลเมตร ถนนเส้นนี้มีรถรับจ้างวิ่งตลอดเวลา ทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกสบายที่จะเดินทางไปติดต่อกับตลาดเมืองนาชายทองระยะทาง 18 กิโลเมตร ก่อนที่จะไปกำแพงนะคอนเวียงจัน การที่ชาวบ้านได้ใช้เส้นทางคมนาคมนี้ไปติดต่อกับธุรกิจและติดต่อราชการ ไปรักษาพยาบาลได้สะดวกรวดเร็วเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้การมีไฟฟ้าใช้ในบ้านตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 (พ.ศ.2534) เป็นต้นมา ทำให้การได้รับฟังข่าวสารบ้านเมืองและความบันเทิงจากโทรทัศน์มีมากขึ้น และเมื่อชาวบ้านมีไฟฟ้ากันทุกหลังคาเรือน ย่อมทำให้บ้านเรือนสว่างไสว มีความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของตนด้วย

3.2 ปัจจัยด้านแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

การแพร่กระจายระบบการศึกษาของรัฐที่เข้าไปในบ้านแจ้สะหวาง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บ้านแจ้สะหวางมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมด้วย คือ การตั้งโรงเรียนในชุมชน เป็นการปลูกฝังค่านิยมในด้านอุดมการณ์ของรัฐแก่เด็กซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ที่ต่อไป ดังจะเห็นว่าระบบการศึกษาเป็นระบบการศึกษาของชาติที่รัฐบาลลาวเป็นผู้กำหนดและวางแผนหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ และบังคับให้บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้หลักสูตรภาคบังคับ จึงทำให้เป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการรักษาจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัดยังคงอยู่เป็นส่วนมากในบ้านแจ้สะฮ่าง

นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลของภาคเอกชนเข้าไปในบ้านแจ้สะฮ่าง คือ การติดต่อให้แม่บ้านทอผ้า โดยได้ซื้อเส้นด้ายและเส้นไหมไปให้แม่บ้านทอผ้า คิดเป็นค่าจ้างของแต่ละผืน การที่ภาคเอกชนได้ไปติดต่อกับชาวบ้านเช่นนี้ ทำให้ชาวบ้านได้ทราบตลาดสินค้าผ้าและลายผ้าที่ลูกค้านิยมชมชอบ ซึ่งถือว่าเป็นการแพร่กระจาย ทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ตลอดจนลักษณะการเปลี่ยนไปเป็นเมืองได้เริ่มมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น คือ ความสะดวกสบายต่างๆ ที่ชาวเมืองมี ชาวบ้านก็มีสินค้าและเครื่องอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่น ลักษณะการแต่งกายแบบเมือง ลักษณะการปลูกบ้านแบบเมือง และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ อาทิเช่น โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น ฯลฯ

3.3 ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน

ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านแจ้สะฮ่างเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากชาวบ้านมีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนิยมดูโทรทัศน์ทั้งข่าวสารทั่วไปที่ให้ความรู้และข่าวบันเทิงต่างๆ การโฆษณาทางโทรทัศน์ย่อมจะมีอิทธิพลต่อค่านิยมในการดำรงชีวิตไม่มากนักน้อย โทรทัศน์ที่ชาวบ้านรับได้มีหลายสถานี ทั้งของลาวและไทย ทำให้ชาวบ้านมีความรู้หลากหลายเป็นอย่างมาก ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างมากในบ้านแจ้สะฮ่างแห่งนี้

3.4 ปัจจัยด้านนิเวศวิทยา

ปัจจัยนิเวศวิทยาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย เนื่องจากสภาพพื้นที่สิ่งแวดล้อมรอบๆ บ้านแจ้สะฮ่างเป็นเนินและโคก ชาวบ้านมีที่นาจำนวน 8 ไร่เท่านั้น สภาพที่ดินที่เป็นที่ไร้ให้ผลผลิตไม่เต็มที่เท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม ในส่วนดีในด้านการรวมกลุ่ม เนื่องจากบ้านตั้งเป็นกระจุก การติดต่อระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านเป็นไปอย่างดี นอกจากนี้สภาพที่ตั้งบ้านอยู่ริมถนนเลขที่ 13 การติดต่อกับสังคมภายนอกจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วและอย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของบุคคลหรือสมาชิกในชุมชน มีบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ การพูดจา ท่าที ทัศนคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัย ตลอดจนอารมณ์ของบุคคลมีส่วนร่วมทำให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้มากทีเดียว หากมีลักษณะเป็นผู้นำแล้วย่อมจะสามารถมีอิทธิพลและผลักดันสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตได้ ในบ้านแจ้สะฮ่างผู้นำที่ไม่เป็นทางการคือ พ่อสุ้ย ลีลิดุม ซึ่งเป็นที่ปรึกษาอาวุโสในชุมชน เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธา จะให้คำปรึกษาและไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีผู้นำที่เป็นทางการคือ นายบ้านและคณะกรรมการบ้าน ตลอดจนสมาชิกพรรค ก็มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทำให้มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพชาวบ้านให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

4. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

4.1 การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ

โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยในด้านการรับสิ่งใหม่ทางด้านเกษตร กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านได้ใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรย่อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพราะจะทำให้ชาวบ้านได้มีการปรับปรุงวิธีการสมัยใหม่ดีขึ้นเรื่อยๆ และแสดงถึงการรับสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ชาวบ้านแจ้งระหว่างยังมีการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยที่ไม่ใช่การเกษตร ได้แก่ กิจกรรมภายในครัวเรือนที่ต้องทำใช้ เช่น การทอเสื่อ ทอผ้า ไร่ใช้ภายในครัวเรือน และเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกภายในครอบครัว เช่น การมีไฟฟ้าใช้ โทรทัศน์ ปลอดภัยรถจักรยานและจักรยานยนต์ เป็นต้น

4.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่

การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านแจ้งระหว่าง ได้มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น ดังจะได้กล่าวในเรื่องต่อไป

การให้การศึกษาแก่ลูกหลานให้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิม เป็นสิ่งที่ชาวบ้านแจ้งระหว่างได้ตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันชาวบ้านมีค่านิยมส่งลูกเรียนต่อในระดับสูงขึ้น บางครอบครัวพยายามขวนขวายด้วยตนเอง พยายามส่งเสียด้วยตนเองไปเรียนในระดับมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นถึงว่าชาวบ้านได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม

การยอมรับสิ่งใหม่ย่อมมีมากขึ้น ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยที่เป็นเกษตรและไม่ใช่อุตสาหกรรม การรู้จักการวางแผนครอบครัวมากขึ้น ตลอดจนชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อรัฐบาลและต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับบ้านและระดับเมือง โดยจะเห็นได้จากการไปใช้สิทธิ์ในการหย่อนบัตรเลือกตั้งผู้นำในระดับบ้านและระดับเมือง

4.3 การเชื่อฟังผู้อาวุโส

แม้ว่าชาวบ้านแจ้งระหว่างจะเป็นบ้านโตดำที่ยังรักษาประเพณีที่เคร่งครัดก็ตาม ในด้านการเชื่อฟังผู้อาวุโสภายในบ้านมีแนวโน้มจะลดลงไม่มากนัก จึงเห็นได้ว่าความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสยังคงมีจำนวนมากเช่นเดิม

4.4 ปัญหาสังคม

ผลกระทบในเรื่องปัญหาสังคมในบ้านแจ้งระหว่างยังมีไม่มาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะชาวบ้านเป็นชาวโตดำเกือบทั้งหมด ย่อมจะมีความนับถือในจารีตประเพณีของชาวโตดำ ย่อมจะประพฤติปฏิบัติตาม

อย่างเคร่งครัด ลูกหลานได้เห็นเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ปัญหาสังคมจากการขัดแย้งที่รุนแรงย่อมไม่เกิดขึ้น หากจะมีปัญหาที่ขัดแย้งกันก็เป็นเพียงความเข้าใจผิดกัน คณะนายบ้านและคณะปกครองบ้านสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถที่จะกล่าวกว้าง ๆ กับชุมชนอื่นได้ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน

2. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับชุมชนครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าสถาบันความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และยังมีความสำคัญต่อความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้ดำเนินอย่างมาก

3. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน มีทั้งในด้านบวกและด้านลบ และชุมชนสามารถแก้ไขปัญหามาตรับได้ด้วยชุมชนเอง

4. ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและด้านการสื่อสารมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนของประเทศลาว ทำให้เห็นว่าเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระแสของโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1. การพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ในประเทศลาว ควรจะต้องวางแผนการพัฒนาให้เหมาะสมกับลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

2. เนื่องจากวิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้ยังมีความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างมาก จึงควรอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลานสืบไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ

วัฒนธรรม ไม่ควรจำกัดระยะเวลา ควรที่จะศึกษาตลอดไป เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

2. ควรจะมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอื่นๆในประเทศลาว เพื่อที่จะนำผลการศึกษาไปพิจารณาวางแผนการพัฒนาให้เหมาะสมตรงกับลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในแต่ละชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- _____. 2542. สังคมและวัฒนธรรมไทย: ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ. 2541. วิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยโย้ย บ้านโพนแพง ตำบลหนองสนม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และปรีชา ชัยปัญญา. 2539. วิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ท้าวแอ	เหมือนลิตทิลาด	อายุ 75 ปี
ท้าวพักดี	ทองลอค่า	อายุ 58 ปี
ท้าวเพ็งบุญ	หักนอลาด	อายุ 70 ปี
ท้าวคำฮัก	หักนอลาด	อายุ 58 ปี